

n

2

e

1

p

9

o

9

0

НЕЗАВИСИМО списание за литература и изкуство

С Ъ Д Ъ Р Ж А Н И Е

Антология ПЕРО	П.К.Яворов	Маска 3
Александър Попов	Човекът на границата 7	
Екатерина Йосифова	Стихотворения 11	
Маргьорит Дюрас	Атлантическият човек 15	
Неделчо Ганев	Стихотворения 22	
Александър Томов	Здрач и пепел 26	
<hr/>		
Анонс ПЕРО		
Румен Леонидов	Стихотворения 29	
Светлозар Игов	Призори 32	
Андрей Бели	Стихотворения 35	
Зинаида Гипиус	Стихотворения 40	
<hr/>		
Ретроспекция ПЕРО		
Янко Янков	Творчество и съвест 43	
<hr/>		
Дебют ПЕРО		
Доротейя Димитрова	Стихотворения 46	
Владимир Янев	Градуси на горенето 51	
Владимир Левчев	Писма от борда на кораб... 53	
<hr/>		
Галерия ПЕРО		
Димитър Аврамов	Маргарит Цанев – Марго 58	
Мирела Иванова	Стихотворения 60	

2 / 1 9 9 0

Редактор-издател: Светлозар Жеков

Художник-издател: Кирил Гогов
формат 16/60/90, подвързия №.1,
печатни коли 5;

с девет репродукции на художника
Маргарит Цанев – Марго.

Коректор: Ана Лазарова, набор: Полина Боянова,
компютърен дизайн: Ани Бимбалова

Печат и подвързия:
ДП "Офсетграфик"

ISSN 0861-1440

цена 2.20 лева

МАСКА

Вл. Василеву

Ден карнавален, времето неделно
зовеше хората навън: тълпа
гъмжеше из града. Безцелно
в печал, която нивга не заспа,
се лутах аз. Свръхземните въпроси,
които никои век не разреши,
дълбаех ням – и близко, до уши,
чух tambourin – ръката, що го носи,
ме перна по лице с изкуствен лозов лист:
"Хей, смърт, дай на живота път!
Oh qu'il est triste..."

Като залутан слънчев лъч игрива,
маскирана вакханка с болен смях
напреде ми се мярна. Да разлива
коса поток от злато аз видях
въз хитра голота на свежо рамо.
И сетне – миг – разкършена снага
Изчезва в роя като блян. С тъга
На страстен зов кънтеше само
Смехът и още. Странния парфюм
На женска плът задави моя ум.

И в непонятен тласък подир нея,
улисан из тълпата като луд,
без сълзи плачех аз: "Мъртвея –
ти каза истината; рано в студ
сърцето ми замръзва; мисъл тъмна
коса на смърт размахва... Беше ден.
Свалих аз маската му и пред мен

въздъхна нощ и вече се не съмна...

Смъртта – не виждам друго в белия живот
на твоите скрижали тайни, о живот!"

В безумен сън унесен, сред оная
забава на стохиядния град,
и без да се опомня, че не зная
кого преследвам, аз нареждах: "Млад –
на младост зноя не усетих. С ласка
край мене, о живот благоухан,
защо не спреш? Сразителю желан
на всяка смърт, що значи тая маска –!"
... А пътъом, чак до къни тъмнини
с конфети ме обсипваха жени.

Nancy, 1907

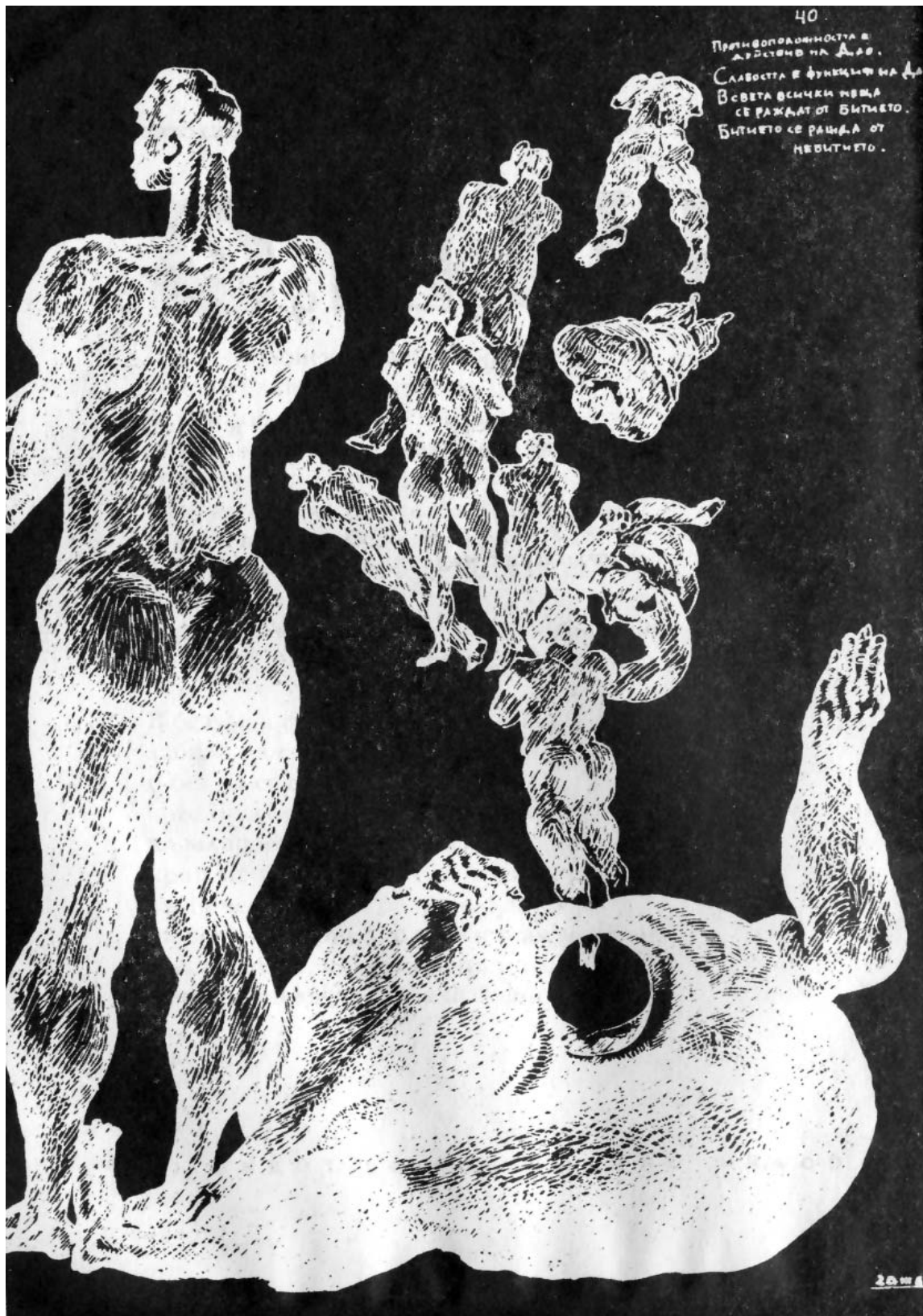
НЕЗАВИСИМО СПИСАНИЕ ЗА ЛИТЕРАТУРА И ИЗКУСТВО

2 **n** 1 **e** 9 **p** 9 **o** 0

С В Е Т Л О З А Р Ж Е К О В
РЕДАКТОР-ИЗДАТЕЛ

К И Р И Л Г О Г О В
ХУДОЖНИК-ИЗДАТЕЛ

СОФИЯ, ОКТОМВРИ 1990 ГОДИНА

40.
Противоположността в
аристон на А. А. А.
Слабостта е функция на А. А.
Всета всички неща
се раждат от битието.
Битието се ражда от
небитието.

Маргарит Цанев - Марго

Александър Панов

ЧОВЕКЪТ НА ГРАНИЦАТА

Стихотворението "Маска" е едно от най-популярните Яворови стихотворения особено заради изключително експресивната характеристика на основната поетическа позиция в цялото му творчество:

*...Свръхвемните въпроси,
които никой век не разреши,
дълбаех ням...*

Но в същото време се оказва, че на него — така заредено с вътрешни проблеми и мотиви, определящи му ролята на представителна за цялостното творчество на Яворов творба, като един компендиум на същностните за това творчество мотиви, противоречия, психологически състояния и т.н. — не е оказвано нужното внимание от страна на анализаторите. Вниманието като че ли се съсредоточава повече върху критиката на отделни образи с алогичен от гледна точка на правдо-подобие характер, като:

*...И близко, до уши,
чух (атБоиът; - ръката, що го носи,
ме перна по лице с изкуствен лозов лист,*

отколкото върху същността и характера на поетическата система, пък и на някои индивидуални особености на смисловия свят на стихотворението, които правят възможни такива "несъстоятелни" от позицията на житейската логика образи. Ето защо мисля, че е време да потърсим пътища към навлизането в света на това стихотворение и да разкрием мястото му не само в творчеството на Яворов, а и в цялата българска култура. Редовете, които следват, са само един частичен опит да се изпълни тази задача, най-вече поради липса на място. По необходимост няма да бъдат засегнати въпросите на поетическия език, на взаимодействието на творбата с контекста ѝ, както и въпросът за битуването ѝ в историята на културата повече от осемдесет години. Искане ми се да поставя обаче основите на гледната точка, от която творбата може да бъде анализирана както в смислов, така и в структурен, рецептивен и културологичен план. Искане ми се да видя ситуацията на това стихотворение като проблем, който изразява нещо особено съществено за Яворовия художествен свят, изразяващ механизма на възникване на онази необичайно силна драматична напрегнатост, така характерна за Яворовите стихове. Този проблем, по моему, е проблемът за г р а н и ц а т а .

Проблемът и понятието за г р а н и ч н а т а с и т у а ц и я в световната култура имат различен произход и основания във философски системи и културни състояния. В нашето литературознание то получи популярност най-вече с книгата на М.М.Бахтин за

поетиката на Достоевски, където пък беше обоснована най-вече върху нейната ницшеанска разновидност преди всичко в романа "Престъпление и наказание", но заедно с това се посочват и генетичните му връзки с други културни ситуации и мотиви. В поезията на Яворов този проблем също има безспорно ницшеански произход, но заедно с това не можем да не забележим присъствието и на някои други елементи, каквито са, да речем, мотивът за маската, мотивът за карнавала, а така също и мотивът за диалектиката естественост – изкуственост и същност – привидност, които пък от своя страна се събират в един глобален екзистенциален проблем, какъвто е проблемът живот – смърт. Дори и от пръв поглед е ясно, че всички тези противопоставяния и мотиви ни водят директно към проблема за граничната ситуация, за едно състояние м е ж д у , което съставлява и основата както на психологическата и емоционална характеристика на преживяванията на лирическият герой, така и на особения драматизъм на смисловия свят на творбата, която разсъждава именно върху проблема за човека, намиращ се на границата между две състояния на обществото, между две култури, между два екзистенциални модуса и в края на краищата обуславяща трагичното му битие на границата между живота и смъртта.

Проблемът за границата е възлов за късната лирика на Яворов, често срещан като мотив в програмните му стихотворения. Тук бих посочил само три случая. Единия – подчертаващ трагичното състояние на "безвъздушност" и липса на опора в "Нирвана", втория – безкрайното съмнение в постижимостта на стремежите, в това, че търсеното въобще съществува или че може да бъде открито от човека: "И може би в безкрая гоня аз граница... от "Песента на човека". Но най-интересен е мотивът за границата в "Шепот насаме" с образа на мухата, замръзнала върху стъклото на прозореца, ненамерила място нито в топлото утробно битие на привичното, ни пък в мразовитата необятност на духовните простори. Именно този мотив е и водещият в "Маска". Тук обаче е разгледан във всичките му възможни аспекти, очертаващи проявленията на основната дилема живот - смърт, познание на живота – победа над смъртта.

Още самото заглавие ни насочва към един противоречив и многозначен смислов мотив. Прякото значение означава названието на маскиран персонаж в карнавала – жената, която замисленият за свръхземните въпроси поет среща на пътя си. Ако ги видим в тяхното символично значение, двете фигури трябва да означават живота и смъртта. Впрочем и самото стихотворение твърди същото:

Хей, смърт, дай на живота път!

Но проблемът за маската остава между тях. Жената е жена – нещо живо и непосредствено, – но в същото време е и м а с к а , т.е. привидност и роля. От своя страна съмненията на лирическият герой – дали неговите търсения в белия кивот на тайните скрижали на живота няма да го доведат единствено до смъртта – поставят на свой ред съмнението дали неговата позиция не е също така роля, маска, зад която се крие неговата истинска същност, и нещо повече – разделяща тази негова истинска същност от ролята, която се е заел да играе? Маската и човекът, маската и жизнената позиция, естеството и изкуството... Къде те се сближават и покриват и къде се отдалечават? Въпроси тайнствени, въпроси съдбовни, неразрешими в творбата. Не напразно в нея така нагъсто е въведен мотивът на драматическия сблъсък на диалектиката на естествеността, автентичността и непосредствеността, от една страна, и изкуствеността, абстрактността и резоньорството – от друга. И тези противоречия са разположени на най-различни равнища на художествения свят на стихотворението. Първоначално противопоставянето върви по линията изкуственост за лирическият герой и естественост за жената. Ето как е изразена абстрактността, безцелността на неговото съществуване – "Безцелно, в печал, която нивга не заспа, с е л у т а х а з", "М ъ р т в е я – т и к а з а и с т и н а т а ;

рано в студ сърцето ми замръзва; мисъл тъмна коса на смърт размахва", "В безумен сън унесен" и т.н. Докато нейното появяване е триумф на живота, на истинността и непосредствеността: "Да разлива коса поток от злато аз видях въз хитра голота на свежо рамо", "Странният парфюм на женска плът задави моя ум" и пр. Но постепенно така изразеното противопоставяне започва да се разколебава и дори да преминава в диаметрално противоположни твърдения.

Външно изкуственият абстрактен поет е обаче този, който изпитва автентичното страдание: "Млад – на младост зноя не усетих"; "С ласка край мене, о живот благоухай, защо не спреш? Сразителю желан на всяка смърт, що значи тая маска?". А в същото време носителката на естествения живот е цялата пронизана от изкуственост и привидност: "ръката, що го носи, ме перна по лице с изкуствен лозов лист", "като залутан слънчев лъч игрива, маскирана вакханка с волен смях напреде ми се мярна"; "И сетне – миг, разкършена снага изчезна в роя като бял"; "странния парфюм" и т.н.

Тясно свързан с мотива за маската и за противоречието между естествеността и изкуствеността, между живота и смъртта е мотивът за карнавала. Той е един от най-древните, дълбоки и многостранни мотиви на човешката цивилизация. В традиционните общества именно празникът (който винаги носи карнавално-ритуален характер, доколкото в него именно маската е основният организиращ елемент) изпълнява ролята на средство за съотнасяне на човека, ограничен в делника до непосредствените си нужди, до големите проблеми на живота – общността на хората, единство на човек и природа в цялостната хармония на космоса, ритуалното преживяване на жизнения цикъл, свързан с дълбоките закономерности на житейския кръговрат, моралните норми и т.н. Тоест фактически с това, за което размишлява и лирическият герой на стихотворението. От друга страна, именно карнавалът е онова място и време, когато наложените в ежедневието свят роли и обществени прегради между хората, определени от тяхната съсловна, имотна, полова и пр. принадлежност, се нарушават. Всички хора застават равни един пред друг и образуват една идеална общност на базата на едно-единствено определение човек. Получава се нещо много интересно – маските не изваждат човека от привичната му роля, която, бидейки всекидневна, всъщност не е същността за него като човек и същество в хармонията на божествения космос и го превръща в същности, човек, поставяйки го пред най-важните ценности на битието. Тази идеална общност, която хората образуват, не се плаши нито от смъртта, нито от времето, защото осъзнава себе си като един непрекъснато обновяващ се организъм, в който смъртта е бременна и раждаща. В този смисъл е напълно закономерно, че именно смъртта е централна маска на карнавала. Но тези символи на карнавала влизат в рязко противоречие с размислите на лирическият герой, който вече не се чувства органична част от безкрайно живия организъм на карнавала. Т.е. той живее в понятията на модерния свят – самичък се мъчи да разреши свръхземните въпроси, които той не разреши. (Това не ни пречи обаче, ако го погледнем обективно на фона на карнавалното действие, да го приемем за маска на смъртта и по такъв начин веднага да го поставим в центъра на това действие.) Индивидуалната ценност и индивидуалното осъзнаване водят след себе си и индивидуални решения на страха от смъртта и усещането на живота. С други думи, той наистина се намира в дисонанс спрямо общата стихия на карнавалния ритуал.

Но някакъв дисонанс се чувства и в описанието на самия карнавал. Той като че ли не е това изключително съдбовно, макар и смешно действие. Пред нас вече не е идеалната общност на хората, а тълпа, която гъмжи из града. Празникът също така не е онова сериозно-весело приобщаване на човека към тайните на вселената, а забава. И самият човек вече не е органична частица от човешката общност, а пращинка, загубена "сред оная забава на стохилиядния град" – отчужден и самотен в своя съдбовен сблъсък между

смъртта и живота. Карнавалът е загубил своята идеологическа стойност, маската вече не е опит за съпоставяне с божественото, а привидност, забава, и г р а , т.е. нещо откъснато от съдбовността на въпросите, измъчващи героя. И в същото време парадоксалното е именно тук – в условията на тази празна забава той усеща нуждата да хвърли мост между порива си да разкрие тайната на свръхземните въпроси и живота в неговата пълнота, неговата делничност, неговата вещественост. Карнавалът се е обърнал с главата надолу – от празник, който преодолява ограниченията на всекидневния свят, за да даде възможност на човека да постигне хоризонта на вселената, той става забава, която изтръгва човека от неговия абстрактен (вселенски) свят, за да му даде възможност да постигне естествеността на всекидневието. И това, което е най-важно – хармонията се представя не като примирение на противоречията, а като сблъсък, който "никой век не разреши", но от който сблъсък имаме нужда винаги, защото той единствен задава нашия истински човешки хоризонт, стои в основата на нашия човешки свят.

В този смисъл и позицията на лирическия герой, намиращ се на крехката граница на всички тези противоречия, всъщност е изключително важна. Той трябва да послужи като мост, като свързващо звено между обикновения свят и света на божествения космос, той трябва да победи смъртта не по някакъв друг начин, а като я преживее безброй пъти. Обективната хармония на света, присъща на традиционните общества, вече не съществува. Хармонията трябва да стане субективна, вътрешно преживяна. В този смисъл всеки от нас се намира постоянно на границата. Но поетът като древния Харон е винаги там, неговата задача е "да постави лупа пред сърцето си, за да го покаже на хората" – централната маска в карнавала на живота.

Екатерина Йосифова

НАВЯРНО

Душата ли?

Малина Томова

Гледана от достатъчно далече,
навярно е заоблена, с леко неправилна форма
като всяко неръкотворно създание.

Привличани, видимите и невидими води
навярно
я карат да потръпва. Но не от страх.

А моят страх,
който навярно прилича на твоя,
откъде се е взел?

ЖИВЕЕЙКИ

*

В шкафа –
пресовани животи на предишни хора,
под кревата – заричания за живот отново.

*

В ъгъла
се подрежда миналото: икебана
от сухи цветя и криви клони.

*

Съмнително е и онова с корените:
пустинните места в живота са за прекосяване,
защо трябва да живеем в тях.

*

Цял живот
да се преструваш, че живееш своя живот:
точно това се нарича нормален живот.

*

Какво пък, може и да тъгувам за някого.
Изпогубихме се от страх, че
пропускаме живота си.

*

Какво сега: част от тоя живот е за нас.
Не сме в първа младост,
а само младостта буди безсмислена нежност.

*

Щях все пак да се опитам да го разбера (живота),
да не беше толкова опитен
в изоставянето на децата си.

*

Да ида другаде, да поживея
пак същия живот?
Защото само знанието се променя.

*

И очакването: става все по-голо,
все по-нежно и обичливо –
дете, растящо обратно.

ЗАЩО ПЕША

Защото съм си избрала накъде да вървя,
но никак не е важно именно аз да стигна;
защото винаги съм готова да се отклоня;
да се присламча към някоя мисъл;
да попитам какво има за правене,
защото знам, че няма да е за дълго.
Защото няма лошо време,
макар че често твърдя обратното.
И едното не е по-истинско от другото.
Защото все ще припечеля
за наема си на земята;
защото тялото ми не е неприятел на душата,
нито пък разумът е техен враг;
и никой освен мен не е виновен за
това, което ми се случва.

КАКВО КАЗВА ЦВЕТЕТО,

какво казва цъфналото дърво? Дали: спри при мен,
или: по-бързо отмени?

*

Цялото обещание е
на коса в утринната песен.

МАЛКИТЕ ТОПЛИ НЕЩА

селце като дете
тананикане без думи
кандилено пламъче зад стъклото
около него вихър от души и пеперуди
да се топлиш с големи неща
е все едно да се завиваш с облаци.

А МОЖЕ БИ

доброто ми настроение при събуждане
е било моята всекидневна сутрешна молитва
и затова много ми е било давано.

Може би са се имали предвид и
приятните отношения с предметите,
и доверието към кучетата, котките и мишките.

Може би удоволствието от светлината,
насладата от ароматите
са били мои поръчители.

Тичането и подскачането,
усмивката при всеки поздрав,
усмивките наляво и надясно,

всичко онова, което се мъчех да съдържам
и от което се отървавах малко по малко,
може би е било моята молитвена песен

единствено чута.

КРАДЦИТЕ

Такъв огромен гроб не се ограбва лесно,
крадците са наказани и идват нови,
крадците са прокълнати да се множат
дори когато не остане нищо
за крадене
и дишане.

ТРУДОВЕ

Толкова труд
за мое добро
толкова лабиринти
между мене и истината.

Маргьорит Дюрас

АТЛАНТИЧЕСКИЯТ ЧОВЕК

Не гледайте камерата. Освен когато го изискват от вас.

Ще забравите.

Ще забравите.

Ще забравите, че това сте вие.

Мисля, че е възможно.

Ще забравите също, че това е камерата. Но преди всичко ще забравите, че това сте вие. Вие.

Да, мисля, че е възможно, например от едно друго приближаване – към смъртта, между другото, към вашата смърт, изгубена в една властваща и безименна смърт.

Ще гледате това, което виждате. Но ще го гледате абсолютно. Ще се опитате да гледате, докато погледът ви се изтощи, до ослепяването му, и дори тогава ще се опитвате да гледате. До края.

Ще ме попитате: да гледам какво?

Казвам, е добре, казвам – морето, да, тази дума пред вас, тези стени пред морето, тези последователни изчезвания, това куче, това крайбрежие, тази птица под атлантическия вятър.

Слушайте. Смятам също, че дори ако не гледахте това, което е пред вас, то щеше да се види на екрана. И че екранът щеше да опустее.

Това, което ще виждате там – морето, прозорците, стената, морето зад прозорците, прозорците в стените, – не сте го виждали никога, не сте го гледали никога.

Ще мислите, че това, което ще стане, не е повторение, че това е начало, както е за вас собственият ви живот във всяка негова секунда. Че в безкрайното прииждане на хората около вас вие единствен сте до мен в този момент от филма, който се прави.

Ще мислите, че аз съм ви избрала. Аз. Вас. Вие, който във всеки миг сте всецяло до мен, каквото и да правите, колкото и да сте далеч или близо до моята надежда.

Ще мислите за себе си, но както за тази стена, за това море, което още не се е осъществило, за този вятър и за тази чайка, които са разделени за първи път, за това изгубено куче.

Ще мислите, че чудото не е в привидното единство между всяка частица от тези милиарди при непрекъснатото разпадане, а в неизменната разлика, която ги разделя, която разделя хората от кучетата, кучетата от киното, пясъка от морето, бог от това куче или от тази упорита чайка срещу вятъра, течния кристал на очите ви от нараняващия кристал на пясъците, задушавашата горещина в преддверието на този стар хотел от подобната ослепителна светлина на плажа, всяка дума на всяка фраза, всеки ред на всяка книга, всеки ден и всеки век, и всяка отминала или идваща вечност, вас от мен.

Следователно, докато минавате, ще трябва да вярвате във вашето непреходно превъзходство.

Ще вървите напред. Ще се движите, както го правите, когато сте сам и мислите, че някой ви гледа, Бог или аз, или това куче по брега на морето, или тази трагична чайка срещу вятъра, толкова сама пред атлантическия предмет.

Аз исках да ви кажа: киното смята, че може да запише това, което правите в момента. Но вие, оттам, където ще бъдете, където и да е това, когато сте свързан с пясъка или вятъра, или с морето, или със стената, или с птицата, или с кучето, вие ще разберете, че киното не може да го направи.

Не се спирайте. Оставете. Вървете напред.

Ще видите, всичко ще дойде, когато тръгнете покрай морето, след колоните на преддверието, с движението на тялото си, което до този момент ще сте мислили, че е естествено.

Ще завиете надясно и ще вървите покрай прозорците и морето, морето зад прозорците, прозорците в стените, чайката и вятъра, и кучето.

Вие го направихте.

Вие сте покрай морето, покрай нещата, които вашият поглед обхваща в едно цяло. Морето е от лявата ви страна в този момент. Вие ще чувате шума му, смесен с този на вятъра. На дълги прииждания то се приближава към вас, към хълмовете на крайбрежието.

Вие и морето сте едно цяло за мен, един-единствен предмет – този на моята роля в това приключение. Аз го гледам също. Вие трябва да го гледате като мен, както го гледам аз, с цялата си сила, вместо вас.

Вие излязохте от обхвата на камерата.

Вие отсъствувате.

С вашето заминаване се появи отсъствието ви, то беше заснето, както вашето присъствие преди малко.

Вашият живот се отдалечи.

Остава единствено вашето отсъствие, отсега нататък то е без всякаква плътност, невъзможно е да си проправиш път през него, да не устоиш от желание.

Вие не сте никъде точно.

Вие не сте вече предпочитан.

Тук няма нищо вече от вас освен това колебливо, витаещо отсъствие, което изпълва екрана, което може само да изпълни, защо не, една равнина от далечния запад или този преправен хотел, или тези пясъци.

Нищо вече не се случва освен това отсъствие, потънало в съжалението, и което ще бъде толкова безплодно, че ще ти се прииска да заплачеш.

Не се оставяйте да ви завладеят тази сълзи, тази мъка.

Не.

Продължавайте да забравяте, да не желаете да знаете какво ще стане с всичко това и с вас самия.

Снощи, след окончателното ви заминаване, отидох в тази стая на партера, която гледа към парка, там, където стоя винаги през трагичния месец юни, този месец, с който започва зимата.

Бях измела – къщата, бях изчистила всичко, както преди погребението ми. Всичко беше безжизнено, свободно, лишено от знаци и после си казах: ще започна да пиша, за да се излекувам от лъжата на една свършваща любов. Измих нещата си, четири неща, всичко беше чисто – тялото си, косите, дрехите и онова, където бяха те – тялото и дрехите, тези стаи, тази къща, този парк.

И после започнах да пиша.

Тъй като всичко беше готово за смъртта ми, започнах да пиша това, за което точно знаех, че за вас ще е невъзможно да отгатнете причината, да разберете какво ще стане после. Така става това. Аз се обръщам все така към вашето неразбиране. В противен случай, разбирате ли, нямаше да е необходимо.

Но в един миг въобще не ме интересуваше тази ваша неспособност, аз ви я оставях, не запазвах нищо от нея, давах ви я, като моето желание беше вие да я вземете със себе си, да я присъедините към вашия сън, към разпадналата се мечта за това, което са ви научили, че е щастието – под това разбирам разпадането на понятието, което имат влюбените за щастието.

И след това денят се завърна както винаги в сълзи и готов за комедията. И още един път комедията започна.

И вместо да умра, аз отидох на тази тераса в парка и без вълнение казах на висок глас датата на тогавашния ден – понеделник, петнайсети юни, 1981 година, – казах, че бяхте заминали в страшната горещина завинаги и че аз вярвах, да, този път, че беше завинаги.

Смятам, че не страдах от вашето заминаване. Всичко беше там, както обикновено – дърветата, розите, въртящата се сянка на къщата върху терасата, часът и датата, но вас обаче ви нямаше. Не мислех, че имаше за какво да се завърнете. Около парка гълъбите се зовяха. И после стана седем часът вечерта.

Казах си, че бих ви обичала. Смятах, че от вас ми беше останал само един колеблив спомен, но не, аз се заблуждавах, оставаха тези плажове пред очите, там, където можеш да се целуваш, да легнеш върху хладния пясък, и този поглед, насочен към смъртта.

Тогави си казах – защо не. Защо да не направя един филм. Да пиша – това би било твърде много отсега нататък. Защо не един филм.

И после слънцето изгря. Една птица прелетя над терасата край стената на къщата.

Тя мислеше, че къщата е празна, и се приближи толкова много, че удари една роза, от тези, които наричам версайски. Това беше внезапно раздвижване – единственото в парка под границата на небесната светлина. Аз чух как птицата бльсна розата в безшумния си полет. И погледнах розата. Тя се раздвижи като оживяла и после малко по малко отново стана обикновена роза.

Вие останяхте все така заминал. И аз направих филм от вашето отсъствие.

Ще. минете отново пред камерата. Този път ще я гледате.

Гледайте камерата.

Камерата ще улови сега вашето повторно появяване в огледалото, успоредно на това, в което се вижда тя.

Не се движете. Чакайте. Не се изненадвайте. Ето какво ще ви кажа: ще се появите отново в картината. Не, не ви бях предупредила. Да, ще се започне отначало.

Вие имате вече зад вас едно минало, един кадър.

Вие сте остарели вече.

Вие сте вече в опасност. Най-голямата опасност, на която сте изложен сега, е да си приличате, да приличате на този от първия кадър, сниман преди един час.

Забравете отново.

Забравете още повече.

Вие ще гледате всички зрители в залата, един по един и всеки за себе си.

Спомнете си добре това: салонът сам по себе си е целият свят, също както сте вие сам за себе си. Не забравяйте никога.

Не се страхувайте.

Никой, никой друг на света освен вас не ще може да направи това, което вие ще направите сега: да минете оттук за втори път днес, по мое собствено желание, пред Бога.

Не се опитвайте да разберете този фотографически феномен, живота.

Този път вие ще умрете по отношение на самия себе си.

Ще гледате камерата, както гледахте морето, както гледахте морето и прозорците, и трагичната птица във вятъра, и стоманените пясъци срещу вълните.

В края на пътуването камерата ще е решила какво сте гледали. Гледайте. Камерата няма да излъже. Но я гледайте като един предпочитан предмет, избран от вас, който винаги сте чакали, все едно че сте били решили да му се съпротивлявате, да започнете с него борба между живота и смъртта.

Дръжте се така, както ако бяхте разбрали в този момент, когато я държахте в погледа си, че именно тя, камерата, е поискала първа да ви убие.

Огледайте се. Докъдето поглед стига, вие ще разпознаете тези сковани пространства, тези долини, циментирани от войните и радостта, тези долини на киното, те се гледат, те се изправят една срещу друга.

Обърнете се.

Минете.

Забравете.

Отдалечете се от този детайл, киното.

Филмът ще остане така. Завършен. Вие сте едновременно скрит и присъстващ. Присъстващ само чрез филма, отвъд този филм и скрит от всичко, което се знае за вас, от всичко, което би могло да се научи от вас.

Докато вече не ви обичам, аз не обичам вече нищо, нищо освен вас, още.

Тази вечер вали. Вали около къщата, и над морето също. Филмът ще остане така, както е сега. Нямам повече картини да прибавям. Не зная вече къде сме ние, в какъв край на каква любов, в какво ново начало на каква друга любов, в каква история сме се заблудили. Само за филма зная. Само за филма зная, че никаква картина, нито една картина повече не би могла да го продължи.

Денят не настъпи днес и няма никакъв полъх във височините на горите или в полята, в долините. Не се знае дали е още лято или край на лятото, или един лъжлив, неясен, ужасен сезон, без име.

Не ви обичам вече както в първия ден. Не ви обичам вече.

Около вашите очи обаче остават все така тези пространства, които обкръжават погледа, и това съществуване, което ви раздвижва в съня.

Остава също тази екзалтация, която ме обзема, защото не зная какво да правя с това,

с това познание за вашите очи, за безкрайностите, в които вашите очи се вглеждат, защото не зная какво да пиша за това, какво да кажа и какво да покажа от първичната им незначителност. От това зная единствено, че нямам какво друго да правя, освен да бъда подложена на изпитанието на тази екзалтация към някой, който беше тук, който не знаеше, че живее, и за който аз знаех, че живее,

към някой, който не знаеше да живее,
казах ви, и към мен, която го знаеше
и не знаеше какво да прави с това,
с това познание за живота, който той живееше и който също не знаеше
какво да прави с мен.

Говорят, че скоро лятото ще бъде в разгара си, възможно е. Не зная. Че розите са вече там, в дъното на парка. Че понякога не са видени от никой, докато са живи, и че стоят така разпънати в своя аромат няколко дни и след това се разпадат. Невидени никога от мен, те умират.

Аз съм в една любов между живота и смъртта. Именно през този недостатък на вашето чувство аз намирам вашето достойнство – именно че ми харесвате. Мисля, че съм привързана само към това, че животът не ви напуска, не друго, протичането му ме оставя безразлична, от него не мога да науча нищо за вас, то не може да направи смъртта по-близка за мен, по-приемлива, да, желателна. Така вие стоите срещу мен спокойно, в едно постоянно предизвикателство, невинно, непроницаемо.

Вие не знаете това.

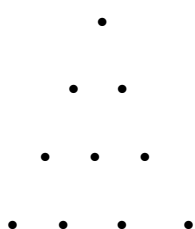
Превод Антоанета Атанасова

Неделчо Ганев

$1 + 2 + 3 + 4 = 10$.
Питагорейската фигура

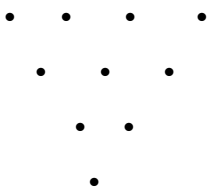
е сърцевина
на творението.

Розата е Единство на всички единства.
ЙОД

Очите изпръскаха буквите с кръв.
ЙОД-Е

Запаления триъгълник
подгони детето към сирачество.
ЙОД-Е-ВО

Четирилистната детелина символизира
четвъртата степен на съмнение.
ЙОД-Е-ВО-Е

ОКО В СЪРЦЕТО

Между мен и моето тяло
има някой.

Подслушва мислите. Подрежда сънищата,
товари порока с класическа плът.
Ездата е другата страна на нежна е ношта. Мисълта за
кобилката оседлава пътя.

Ом Ом Ом

По права линия
аз събирам рода на
Франсоа Вийон
и Митьо Ганев.

Птиците летят, препълнени с кръв.

Птиците се
преструват
на спящи
ноти.

V
е огледален образ на
A

Рака слезе от съзвездието Рак.

Козата се брактиса на ръба на йониката.
Враните отрязаха изхода.

В рачешкия кръг
започна символичен геноцид
мълчалив геноцид
безпрецедентен геноцид.

Три гилотини спорят за две глави.
Седем човека спорят за една гилотина.

ЧЕРНА МАГИЯ

Тежка клетва.
Страшна клетва.
Не от думи,
изтекла направо от гърлото на дявола.

Двадесет години
прокълнатия лежал в земята.
Двадесет години
трупа останал неразложен.
Гробарите удрят с лопати
и сечат на парчета.
Дзънти на кухо.

– Сърце, сър. Дръж се!

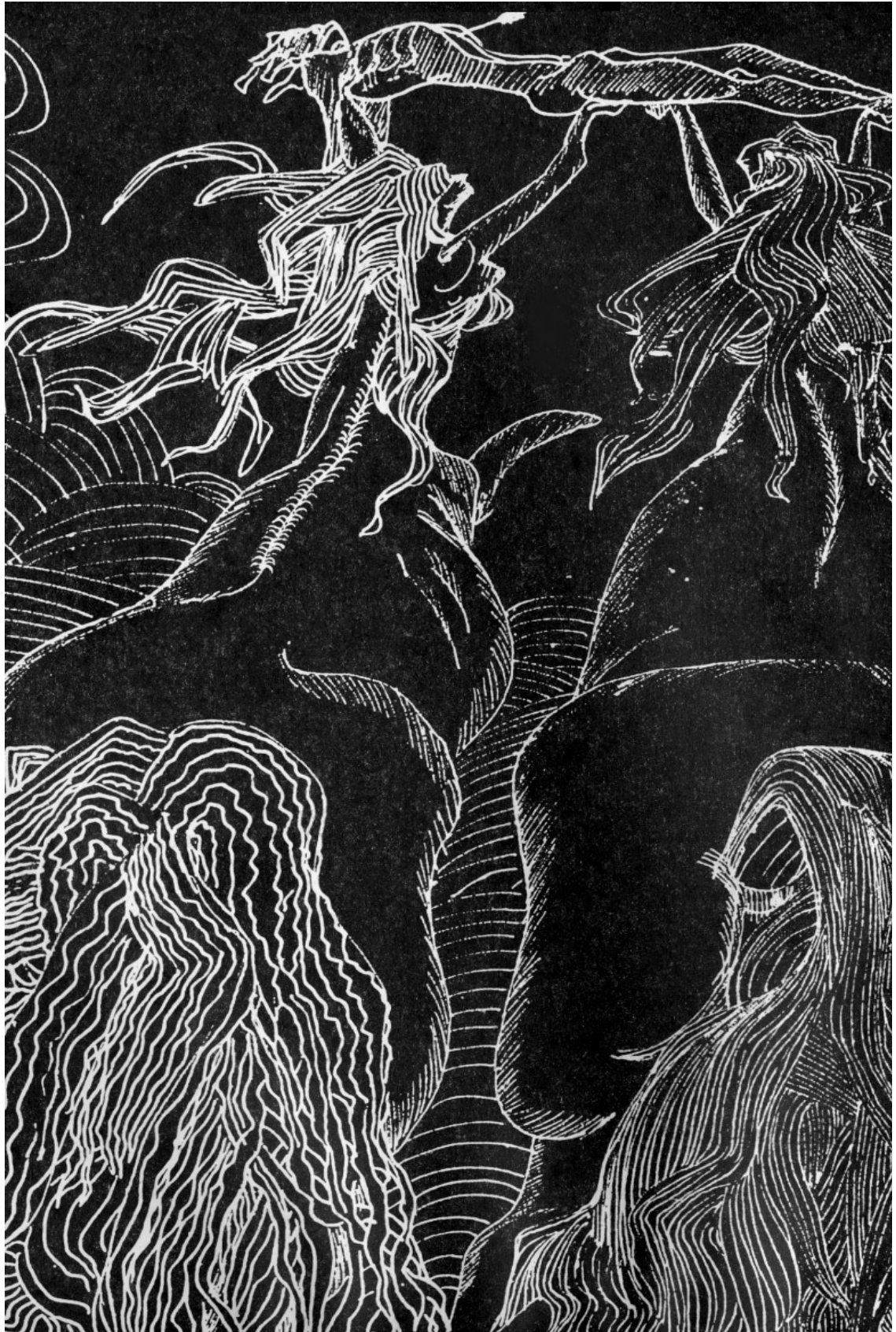
Отстъпвам собственото си тяло
на някой по-добър от мен.

"ЛА" В ЛАЛЕТО

Секунда просветление.
За слънцето това са 300 000 километра.
Лъчът залепна върху тичинката
и запали волфрамова жичка.

Цвят с размери три секунди.
Цветът се нажежи до червено
и светлината стигна това "ла".
Другото "ла" е в стръкчето лале –
лекува хипертония.

Кучето плаче пред цвета.
Мачка душата си
и не знае какво да прави с нея.

Александър Томов

ЗДРАЧ И ПЕЧАЛ

Човекът е човек единствено в любовта, да го знаеш – рече ми веднъж престарелият Кривонос, – там е целият, там е истински, всичко останало у него е смърт, бавната и безсмислена смърт – добави той, вперил поглед в игривите пламъци на залеза, които вече избуяваха на хоризонта и едва забележимо го залюляваха. Бяхме се излегли с него сред зелената пустош на люцерната. Вляво от нас тъмнееше предградието, вдясно светлееше гробището. Атмосферата на здрач и печал всяка секунда щеше да ни пререже гърлата и лепкавата кръв на спомена да прокапе от нас. – Имаше навремето тука, в предградието, един неотразим и някак си не нашенски мъж -продължи с въздишка престарелият Кривонос-Дионис, Дионис му бе името. – По-старите разправяха, че коренът му идел нейде откъм Гръцко, доле, от островите, и че преди много години прадыдо му се спасявал от турците, та поради тая причина се заселил горе, на хълма, сред самите ветрища. Но аз това съвсем смътно вече си го спомням, а, виж, самия Дионис още го помня, и след смъртта си даже ще го помня. Имаше в него нещо напълно сатанинско, да ме прости господ – най-напред собственият му дяволски нос. Това не бе нос като нос,а нещо така ловко и майсторски изваяно от природата, че можеше с часове да се прехласва човек по него. Бе прав тоя негов нос, все едно отмерен с отвее, и същевременно мек един и безукорно царствен, сякаш че казваше – аз съм единствен на тоя свят и, щеш не щеш, мене ще слушаш. Но носът на въпросния бе нишо направо спрямо страховитите му очи, в които небесните и всякакви други стихии сякаш се бяха скрили на завет за малко, но всеки момент можеха да изскочат на воля и да те пометат окончателно. Бяха дръпнати къмто слепоочията му тия негови шантави донемайкъде очи, което също бе много важно, щото видиш ли, че на някого са му кацнали очите точно до носа, знай, че е глупав, и не очаквай кой знае какво от него. И въобще тоя Дионис бе настандартен откъдето и да го погледнеш човек, с две думи, не човек, а съдба, и трябва ли сега да ти обяснявам като какво впечатление правеше на жените? Той просто ги патаросваше и вкаменяваше, след което можеше да прави с тях квото си иска. И моми, и булки в буквалния смисъл на думата щурееха по него и ако не бе обществото със своите железни закони, на тумби щяха да тръгнат, вярвай ми. Но обществото скърцаше със зъби и удържаше на напора, доколкото бе по силите му, разбира се, щото онова, дете не можеше денем, най-често се случваше нощем. Що жена се напъха в леглото на въпросния Дионис, само той си знаеше, а колкото повече се напъхваха, толкоз по-страшно и неуправляемо ставаше, понеже се хвалеха и пред други и по тоя начин покварата и заразата вършеха повсеместната си работа и произвол. И нещо друго много важно в случая. Той някак си умееше да ги въздига женорята в небесата и по някакъв негов си начин да ги омайва. Как – дявол знай. Веднъж аз я запитах една да ми го обясни по-изтънко, а тя само ми рече – той е господ, ясно ли ти е, и ей сега да си мръдне пръста, пак бих му легнала инертно и без памет... След което аз й заших един шамар по мои си лични мотиви и по тоя повод комай си останах стар ерген впоследствие, но това е съвсем друга история, а думата ми е сега за Дионис. Една мома си сече вените заради него с бащин сатър, друга цял месец като обидена вълчица ви по причина, че я бил отпъдил зарад друга от скверното си леговище, трета, и то забележи – булка, нас малко не отрови мъжа си, но той някак си надуши и се отърва, след което на

свой ред близо половин годинка най-изтънко и майсторски я би и успя най-накрая да я тикне в гроба. И въобще, ако тоя същият Дионис не се бе усетил овреме да се махне от предградието, лошо му се пишеше и като нищо някой от потърпевшите щеше да му свети маслото, щото това не бе мъж, разбираш ли ме, а истинско бедствие. Аз лично съм присъствувал на случай с него, когато една женска така го желаше в компания и в присъствие на собствения си мъж, че отведнъж тялото ѝ взе да вика пук. Ще ме попиташ, ама как? Е така. Отведнъж всичко се умълча и от нея взе да се чува само едно пук, пук, пук, та всичките до един се шашнахме и най-вече мъжът ѝ, който настоя тя най-после да замлъкне, ала тя не можеше, щото онова - пук - бе по-силно от нея, и страстите се усмириха едва когато мъж ѝ настоя да напусне... Добре, че онзи се усети и се махна от предградието, да го знаеш, инак неговата бе предрешена. А като се махна, предградието го забрави и се свърши. Върна се след време напълно грохнал и стар тоя същият Дионис, уедини се горе, в самотната къща сред ветровете, и изглеждаше вече, че всички са го забравили напълно, но аз ти казах още в началото на тая история, че човекът е преди всичко в любовта и никъде другаде, та така стана и тоя път. Значи представи си горе на хълма сред ветрищата един вече стар и грохнал напълно грешник и прелюбодеец, без род, без деца, та ако щеш и без родина, щото това е много характерно за подобни люде - и едно съвсем младо момиче, което безумно се влюби в него и опропасти по тоя повод и майка, и баща, и всичко. Какво ѝ бе казал тоя същият Дионис на тая същата Лица, така се казваше малката, и как точно ѝ го бе казал, така и не се разбира, но от тоя момент нататък тя все по-често взе да се отбива в къщата сред ветрищата и нямаше сила на тоя свят, която да я отклони оттам. Бе шеметно красива, не ще и дума, но бе и странна, и занесена някак си, ако мене лично ме питаш, ала най-шеметното и странно от всичко бе цялата тая любов между престарелия Дионис в случая и тая безумно млада и още по-безумно богаташка щерка, на която бе готов да падне в краката всеки един ерген от предградието. С какво я бе омаял толкоз той, старият развратник, след като на всичките бе ясно, че даже и с пръст не я е докосвал, а и той самият не го криеше. Тя ми е като дъщеря - бе рекъл веднъж на баща ѝ, - тъй че бъди спокоен... И по тоя начин бе налял още повече масло в огъня, щото Лица на свой ред бе заявила, че не е в състояние да живее без него, та трагедията да стане пълна. Един ден аз не издържах, признавам си го сега пред тебе, и тайно се промъкнах горе до къщата в есенния следобед, след което ги видях двамата и просто занемях, щото знаеш ли като как ги видях. Момичето бе застанало чисто голо пред стария Дионис, а той унесен го гледаше и му говореше, нищо повече. Но от този негов тайнствен шепот то цялото тръпнеше и настръхваше, и изпитваше според мене някаква висша наслада, да ме прости господ. Какъв бе толкова тоя шепот, а? И можеше ли човек от един нищо и никакъв шепот да тръпне и най-безпамятно да се прехласва? И нима думата, най-простата дума, можеше да замени любовта? Или любовта е тъкмо в думата, в шепота, в дъха на човека, а всичко останало е пепел? Защото старият Дионис обичаше момичето, в това съм абсолютно сигурен, но не с оная обич, с която ние сме свикнали, а с оная, с която се боготвореше. А може би не самото момиче бе боготворял, а вездесъщата красота в него? А може би момичето бе само поводът, а красотата бе нещо съвсем друго и старият Дионис би я боготворял навсякъде, защото просто не можеше без нея? Дявол го знае тоз стар дявол, разбираш ли ме, но така или иначе страстите в предградието наново се напекоха и той наново реши да замине, да се махне веднъж завинаги. И тогава, за тебе лъжа, а за мене истина, малката взе, че го уби. Ей така – усъмнила се нея вечер в неговото поведение, разбираш ли ме, тръгнала си, но се върнала горе, в къщата, с кухненския им бая дълъг нож, след което сварила стария Дионис готов за път и не го повярвала на очите си. Нима ще ме оставиш тука, сред тоя мрак, сама и след като ме въздигна по такъв начин чрез словата си? – запитала го само тя. Да – отвърнал ѝ твърдо старият Дионис, след което момичето завъртяло отрицателно глава, измъкнало кухненския нож изпод ношната си дреха и тихо угасило собствения си образ в очите му. А сетне насочило ножа и към себе си и тяхната кръв веднъж завинаги и безвъзвратно се смесила – завърши разказа си престарелият Кривонос и чак сега се извърна към мене, за да види като какво впечатление е направил.

Бях прекалено млад и глупав тогава, бях смешен направо.

– Фантазии – рекох, – едни само фантазии и нищо повече.

Оттогава още чувам гласа му.

– Беше истина – отвърна ми съвсем тихо той, – най-жестоката и най-красива истина. И тъкмо затова никой в предградието не поиска да повярва на тая истина, макар че всеки постоянно и тайно я сънуваше - завърши разказа си престарелият Кривонос, след което рейна поглед нататъка, към залеза, чиито пламъци изпепеляваха хоризонта.

И сред зелената пустош на душите ни се възцари здрач и печал...

А Н О Н С

Румен Леонидов

Из "МАРШ НА МИРА"

II.

И нито ден без кръв. Алилуя!
И нито ден без смърт. Алилуя!
И нито ден
без ръф
ръф
ръф...
Алилуя!
"Минотавърът мучи от Глад. Ла-
биринтът се тресе от смях."
"Мечтата застана пред нас с ужасния лик на Медуза!"
Гузна, грозна и гадна Горгона!
Гонг!

III.

Обути в кожа бутове.
Брутално.
Бруто.
Брут.
Брудершафт – с каква дата?
Бунтува се каймата.
"Аз ви питам за висшето място на Разума?"
Аз ви питам – духа яде ли се?
И какво е човекът?
Месо. Ме - еС - О - еС!
(ОО-НЕ!)
ОО.
А сивото вещество – месо ли е?
"Е и не е."

V.

Котлети.
(За Лета.)
Еполети.
Мозък пане.
Топла кръв.
Сто литра кръв за парче.
Реве парчето.
Сънува млеко.
Сънува месо.
Сънува Млък!

Сънува Мир!
Сънува Мир-но!
Но?

VII.

Шницел по виенски?

(Мерси!)

Найн, гарсон –

човешки очи по рейнски!

(устатанахоратакоитообядватмълчат)

И кана кръв от кърмаче!

(Виваче! Виваче!)

Сметката, ако обичате...

Колко квинталиона?

Колко секстилиона?

Колко гугола?

Сметката, ако обичате...

С фактура...

За сметка на Съюза на народите, за сметка на Съюза на
съветските републики, за сметка на Съюза на Щатите, за
сметка на Съюза на световните писатели...

Колко гугола?

Гу-гу-гуу!

Гугутки на скара.

Гълъби на шиш.

Ходом марш!

На-ля-во!

!он-сяд аН

(Ясно!)

IX.

Аве Йосифе!

Аве Цезаре!

Аве Лойола!

Аве Лойд!

Аве лой!

Вечният вой: вой-на!

"Долу!"

Кой?

Георг Вилхелм Фридрих, кажете?

Хайл! Хайлт! Салве Саламандъре!

Муууууууууууууу!

Мустачки. Мундир. Мусолини.

Еврейторски чин. Еврейска урина. Славянски гювеч.

(Тевтонска реч!)

"Всички на световния дръвник!

Вик: Но как? До крак?

"Гутен таг!"

X.

Китайският си синдром

и китайският ми мин-дром

са бинома на сиамските близнаци.

Магически знаци.

Отличителни знаци.

Светлозар И г о в

ПРИЗОРИ

Ф р а г м е н т и

*

*И тръгнах гузен сред тълпите,
безсилен да ги отрека...*

Човек наистина едва ли е в състояние да отрече тълпите, защото - дори да ги отрича - те съществуват. Но едва ли трябва винаги да тръгва с тях. Поне Николай Лилиев - авторът на горните стихове - никога не е тръгвал след тълпите. Защото винаги е бил не само независима личност, но и самотник.

Това не е критическа интерпретация на цитираните стихове, то е коментар по повод.

*

Сред многото тълкувания и анализи на образа на Бай Ганьо липсва модерен психологически анализ на този толкова ярък социален характер. А би могъл да се направи такъв анализ. Според Фройдовата типология Бай Ганьо е типичен пример на "анален характер", а според Ерих Фром Бай Ганьо е изразителен "садомазохистичен характер" /"авторитарен тип"). Келепирджилъкът на Бай Ганьо според концепцията на Фройд е най-типичното за аналния характер. А "дарбата" му да се кланя на силните и да мачка слабите е типична садомазохистична черта на авторитарен характер.

*

Бездънността на шедьоврите не е тази на пробитата кофа, в която каквото и да наливаме - все се изпразва. Бездънността на шедьоврите е бездънността на огледалото, което - колкото¹ и да изглежда "празно" - може винаги да се напълни с онова, което се "вглежда" в него.

*

Неотдавна, препрочитайки "Кървава песен", попаднах на стиховете от незавършения епилог на поемата:

*Дано ми бог отреди тук да доживея
последните си дни - далеч от родний край.
И никой моя гроб къде е да не знай.*

Оказва се, че последната "земна воля" на поета твърде много противоречи на едно предишно негово завещание - стихотворението "Псалом на поета". В него поетът молеше своята любима да запрети на "мъртвеците живи" да го оставят на "гrobiщата", "при мъртвите заровен", "плач по душите що смущава". Той иска "там на високий хълм" зидари да му сградят "гроб възйет към небесата", "отвсякъде с прозори", за да бъде свидетел на продължаващия живот.

Някой би могъл да отбележи тук променливата представа на Пенчо Славейков за собствения му гроб. Друг - да изтъкне, че по-символен смисъл има възвишената представа за гроба от "псалома", докато онази от поемата е плод на огорчението на Пенчо от българската действителност.

Но се съмнявам дали поради несъгласия в интерпретациите още не сме сградили на поета оня гроб "там на високий хълм", за който той мечтаеше.

*

Напоследък ни заливат книги за диктаторите и диктатурите - от антиутопиите на Замятин, Оруел и Хъксли до доку-ментално-художествени изследвания като тези на Варналис, Капушчински, Медведев. Светът, изглежда, обича да чете за диктатори и диктатури - от документалните книги в стила на Исак Дойчер до художествените романи в стила на Греъм Грийн.

А на мен кой знае защо все по-малко ми се четат такива книги, дори започвам да изпитвам някаква неприязън към литературно-диктаторската мода. Защо ли, питам се?

Не съм ли станал жертва на елитарно-снобско презрение към масовия вкус - та нали преди години, четейки чужди издания на някои от тези книги, съм изпитвал навярно същото вълнение, каквото изпитват онези, които днес ги четат за пръв път и все по-често в легални и родни издания.

Но не, тази неприязън не е някакво мое вкусово усещане, тя иде от една печална поука от този тип книги.

Всички те (с изключение на антиутопиите може би) са книги за н я к о г а ш н и (дори вчерашни, но не днешни/, за свалени или за мъртви диктатори. И като оставим това, че понякога удовлетворяват пикантерийни (сладострастията на диктаторите) и екзотични (в далечни земи) нужди, както и нуждата да се чете за злодеи - в крайна сметка тези книги по някакъв начин унило признават неуязвимостта на диктаторите.

Човечеството наистина обича да чете за диктаторите като за история, но се страхува не само да пише, но и да назове ж и в и т е диктатори. А трябва да се назовават именно ж и в и т е диктатори. Като не говорим за това, че най-добре би било човечеството да изгради такива социални механизми, които въобще да не допускат диктатори. Дори лишавайки ни от удоволствието да четем книги за диктатори. (1988)

*

Иван Мешков нарече "Бай Ганьо" национален комичен епос, имайки предвид колективното "дописване" на творбата в националното съзнание. Но "Бай Ганьо" е колективен роман не само функционално, по социалното си битие, той е колективен роман и в жанрово-генетично отношение - по начина на своето възникване и написване. И

тук имам предвид не подценяващото Алековата инвенция твърдение на Беньо Цонев, че Щастливеца просто е предал на хартия разказите на приятелския кръг "Весела България", а това, че типът Бай Ганьо не е откритие на Алеко, а резултат на едно обективно историческо осъзнаване на този постепенно кристализиращ обществен тип от националното обществено и художествено съзнание.

*

Някои народи пишат историята, други я преписват.

*

"Светът се приближава към края." Едно апокалиптично съзнание разтърсва човечеството още от библейските пророци, през свети Киприан и Лактанций, та до наши дни. Но именно в наши дни мрачните предчувствия се преобразяват от едно бягство към смъртта в едно - бих го нарекъл - бягство от Историята. Какво означава това бягство - дали само отказ от хегелианското телеологично разбиране за историята (като историческо движение към някаква цел), или само отказ от самото движение? Трудно е да се каже. Както е трудно да се каже дали - въпреки нашето желание - въобще може да се избяга от Историята.

*

Колкото и да осъзнава езика като "дар божи" за човека и "велико оръдие и обща връзка на обществото", великият емпирик Джон Лок много повече акцентира върху "несъвършенството на думите" и "злоупотребата с думите". Във времена, когато "думите" са престанали да означават "неща", когато социалното пространство е изпълнено с вербални фикции, особено необходимо е да си припомним подобен род критики, които - като ни показват "какви са естествените преимущества и недостатъци на езика" - ще ни научат отново "как правилно да се употребяват думите".

*

Колкото повече бягаме от света, толкова повече той ни догонва. И колкото повече ние го гоним - толкова повече той ни се изплъзва.

Андрей Б е л и

ВЕЧНИЯТ ЗОВ

На Д.С. Мережковски

1

Тези спящи върхари с лъчи
кадифени зората заля.
И всевечната песен звучи:
"Нацелувана ще си – ела..."

Старина, в тоя пламенен час
ни проникваш с всемирното ти,
старина, обкръжаваща нас,
с водопада си синкав лети!

И вековният бдящ водопад,
падащ с вечно печална вълна,
как ще смие предишния свят
с всепрозирната му старина?

Тя все същата песен струи,
с тази страст ни души и света,
сякаш въздуха щедро пои
със бокал възкипял вечността.

И към нея обърнал се, аз
пак се моля за всички – смирен,
дървеса с лъчезарен екстаз
страстни клони протягат към мен.

През вековния вихър с любов
кой ме вика? – Отново била
тази песен с мечтателен зов:
"Нацелувана ще си – ела..."

2

Проповядвах аз близък конец,
като днешен Христос този ден
се явих, сложил трънен венец,
с рози с пламък огнист разкрасен.
В свода гаснеше златен пожар.
На фенера изгрял след това

аз се смях пред прелял тротоар
с хора, слушащи моите слова.

Те се смееха гръмко над мен –
смешен лъжехристос бях за тях.
С капка кръв изведнъж насълзен,
моя лоб затрептя. И видях

загърмели файтони сред клик,
шини гумени в лекичък спринт
и сред лепкава кал с бледен лик
аз се свих като тих арлекин.

Озарен от фенера, със стон
заридях като малко дете
и след туй в осмирителен дом
със ритник ме поведоха те.

3

До самия перваз
аз се моля – в решетката впит.
В син екстаз
свети свода открит.

Отдалече звучи:
"Аз съм близо до вас,
о деца мои с земни очи,
в кехлибарния, в Златния час..."

И в прозорец мъждив
и решетест калпак
аз размахвах щастлив:
"Ще се видим наскоро с теб пак..."

Пълен с радостна жал –
аз... глупак затаен,
своя глупав калпак изтървал
съм на пода до мен.

ВЪЗМЕЗДИЕ

1

Нека вятърът свири възбуден,
до нозете мъгли да пълзят.
Аз, пророк занемал и прокуден,
в тишината изказвам върхът.

Дремещ кедър въздъхва горчиво.
"Своя кръст понеси!" – шепот бди.
Каdifеният свод пъка живо
с вечността от горящи звезди.

И ме плаши загърнат е мъглата
великанът, напомняш, скала.
Ще превзема – крещя – стръмнината,
ще надмогна съдбата си зла.

2

И изкачвам се все по-високо.
Дишам все по-добре. Стръмнини,
дълбини отминавам – широко
се промъквам на всички страни.

Закрещял вдъхновено и диво:
"Иде Емануил! Бог е с нас!"
Зла въздишка отеква ревниво
от великия хаос тогаз.

И съм пак покосен от тъгата.
Още светлия ден е далеч.
Рано свеждам се над равнината.
Рано будя аз спящите с реч.

3

В дола... там... чакат с вяра дечица.
Чер ковчег е животът, уви.
Облечете ме във багреница!
Нека лоба ми да закърви!

Моят лоб увенчайте със тръни!
Песента ми ви лъга без срам.
Разпнете ме! Знам, че кръвта ми
вие вече жадувате там.

Знам, сред горския свят ще престане
моя блян, от надежда лишен.
Щом умра – ще закряскат куп врани,
дето с дни са крещели над мен.

Прикован съм на кръста. Изгаря
моя дъх в насълзения лик.
Някой шепне "Аз знам" и затваря
със целувка устата ми в миг.

4

Каdifеният свод пъка щедър
с милиони огнисти звезди.
Сънно охва самотният кедър.
Тиха пустош наоколо бди.

*Октомери 1901,
Москва*

ЗАЛЕЗ

Безкрайна шир. Полюшва се лениво
овес – трепти.
За същите мечти нетърпеливо
духът ми бди.

Печал ленива, виненозлатиста
се в облак скри
и обкръжена от дъга огниста,
в сребро гори.

Залязва слънцето в червено злато
и пак лети
върху овесите вълнение свято,
шуми – шепти:
"Душа, смири се: този ден приключи
сред златен пир,
зрачи над бившето благополучие
и тази шир.

Изнемощял – светът в покой заспива
и занапред
не чака никой пролетта красива.
И този гнет

хвърли! Тук нищо не остава.
Сам свършваш ти.
Светът изчезна – Господ го забравя.
Какви мечти

очакваш? Огледалната, огниста
шир облак скри
и обкръжена от дъга огниста,
сред кръв искри."

Огромна тайна като роза жива
сега трепти.
Здрачи. Люлее се ленива нива,
шуми – шепти.

Превод Иван Теофилов

Зинаида Гипиус

МИНАВАЩИЯТ ПОКРАЙ ТЕБ

Когато срещна някого случайно,
за миг – и после се изгуби той,
таи се, зная, в него жива тайна
и дни на скръб и радости безброй.

Какъвто и да е той, все пак има
поне един обичаш го човек...
Не е отхвърлен – от листа незримо
над него бдят във пътя му нелек.

За всеки всичко, като Бог, да зная,
в душите им да виждам и в света
безсмъртие на някой да вещая,
а някои да връщам във смъртта.

1924 г.

ТАМ

Харон е до мене – гребец безучастен.
Водите оловни са тежки и сънни.
Мъглата пронизва, а Стикс е безгласен.
Небесният свод е от камъни тъмни.
Достигнахме Лета – ни шепот, ни ромон.
Веслата клонати беззвучно се местят.
Фенерът треперещ подгони огромен
отблясък червен в камънака небесен.
Водата е мътна, от леност скована...
От блясъка силен с тревожна закана
политат след лодката в ужас безумен
една тъпа сова, два прилепа кротки,
вампир побелял, тънкокрил и безшумен,
а сякаш не мръдва проклетата лодка...
Вампирът ме стигна с крилото си влажно.
Без мисъл, аз ятото гледах послушно.
Й тук няма нищо голямо и важно,
и тук е сърцето все тъй равнодушно.
Как търсехме края понякога ние
и чакахме, вярвахме в смъртна надежда...
Но пусто в смъртта е и празно – не крия:

от скуката бягах, а скука ме среща.
От щастие, болка и страх – нито помен,
ни Лета за лек и забрава нашепва.
Безгласният Стикс е мъглив и злокобен.
По камъка ален отблясък потрепва.

1900 г.

ГРЕХЪТ

И ние ще простим, и Бог.
Невежи, чакаме разплата.
Но крие в себе си злината
за мъст най-сигурен залог.

И пътят – чист, и лек – дългът.
Не ние ще мъстим, не ние.
Извивайки се, ще забие
змията зъби в своята плът.

И ние ще простим, и Бог.
Но няма за греха забрава.
Изтеглил жребия жесток
за кръв с кръвта си да въздава,
той никога не си прощава,
дори и ние да простим, и Бог.

1938 г.

ОГЛЕДАЛА

Не сте я видели, така ли?
В градина ли, в парк ли – не зная,
блести огледална зала.
И долу, в тревата, в края,
и горе, ей там, на елхата,
сред сови и сойки кресливи,
сред клончета в меки извиви
сияят огледалата.
Я в горното виж – морава,
от долното – облаци смигат...
И всяко от тях е лукаво –
земя и небе не му стигат.
Едно в друго те се оглеждат,
взаимно се възпроизвеждат.
Тревата и изгревът ален
в тях смесват се в багри забавни
и там – във мига огледален
небесно и земно са равни.

1936 г.

ТУК

От страшно дълга вечер пазя спомен
и нека всичко е било насън:
овалът на прозореца огромен,
зелено-виненият залез въвн.

Прозорецът, далечината близка
и песенната звучна тишина,
сбогуването до вратата ниска
зад звездната, заветната страна.

И простите прощални думи твои,
последни думи – забрави, мълчи,
избухналите в ледени порои
непоносимо режещи лъчи.

Че любовта е невъзможна,
разбра и ти, и аз разбрах това...
Тук, на земята пошла и безбожна,
не ще успеем – във лъжа нищожна –
да я докоснем с чисти сетива.

10.08.1918 г.

СТЪКЛОТО

В една страна необичайна
сме свързани с победна тайна.
Но във живота, не случайно,
лежи зловещо между нас
стъкло от тъмнина и мраз.
Бих го строшил, но не умея,
за помощ да зова не смея;
до тъмното стъкло съм спрял,
в мъгла безцветна съм се взрял,
от стъкления студ уплашен.
Любов, любов! Чук дай ми страшен –
ще има кръв и рани, но
ще мислим само за едно –
че във страна необичайна
не с наша воля, не случайно
сме свързани с последна тайна...

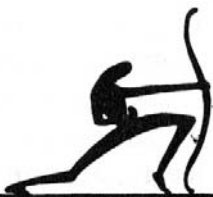
И с теб под божие крило
ще счупим тъмното стъкло.

1904 г.

Превод Станислава Миланова

Stepin

РЕТРОСПЕКЦИЯ

СТРЕЛЕЦЪ

СЪБИТИИЕТА НА ЛИТЕРАТУРЕНЪ, ХУДОЖЕСТВЕНЪ И КУЛТУРЕНЪ ЖИВОТЪ

11 Редактор: Брво К. ГИЛЕВЪ и ЧИЗДИРЪ ВЪЛАНОВЪ
БРОЙ 4 ЛВ. • СОФ-ЧА. 16.VI.1927 г.

Янко Янев

ТВОРЧЕСТВО И СЪВЕСТ

Онова, което определя развоя на обикновеното всекидневно съществуване в неговата непрекъсната връзка с обществената действителност, не е нищо друго освен съзнанието за нравственото, за дълга. Не можем да си представим нито един миг от процеса на това съществуване без чувството за нравственото. Целият обществен живот почива върху това чувство, върху идеята за отговорността на всяка лична постъпка. Каквато и да бъде формата на социалната воля, където и да се проявява тя, каквито и да са нейните цели: винаги тя е подчинена на оня непобедим вътрешен даймонион, който я заставя да действа с оглед към един свръхдействителен и същевременно толкова действителен и толкова индивидуален закон. Това, което ръководи повседневното битие, е съзнанието за могъществото на този закон, за неговата безусловна значимост сред смените на минутните явления. Дори може да се каже, че системата на целия социален живот е система на дълга, че нищо друго не изразява движението на този живот освен осъществяването на нравственото съзнание. С една дума, доколкото действуваме, доколкото сме обществени, ние сме подчинени на нравствената повеля, на оня необясним и загадъчен глас, който живее в глъбините на всяко живо същество и без което няма общество, ни държава, ни народ. Ние сме нравствени индивиди, това ще рече: ние сме призвани да действуваме. А да действуваме не значи друго, освен да живеем със съзнанието за един дълг, да превръщаме неуморимо нещата и света в отражение на нашето нравствено самоопределение. Какво ще рече да бъдеш член на нравствено самоопределение. Какво ще рече да бъдеш член на едно общество и да работиш за него, освен да въплътяваш своите нравствени убеждения, да действуваш свободно и затова винаги с чувството на едно вътрешно, неумолимо требване? Ти трябва да постъпваш тъй и тъй, ти трябва да умреш или да живееш, да утвърдиш или да отречеш - не защото можеш да извършиш всичко това, но защото си задължен да го направиш в името на нещо велико.

Тук, в това осъществяване на дълга, се крие хероизмът на емпиричния и ограничен живот. В стремежа си да устои на всички ония заплашителни сили, които биха попречили на осъществяването на дълга, съзнанието се бори със себе си и с тия сили, докато намери разрешение, докато успокои тревогата на своето требване. И така целият този емпиричен живот представя арената, гдето воюва висшият нравствен императив. Какво може да бъде величието на тази война, величието на нравственото, се вижда от това, че много пъти последното смогва да се вземе над себе си, над своята практична особеност и да се отъждестви с религиозното чувство, със свящото. Тогава нравственото постига върха на своето осъществяване, то се превръща в една сила, която внушава благоговение.

Но в тая своя същина нравственото стои в пълен противовес към индивидуалното и неизразимо творчество. Благодарение преди всичко на това, че нравственото е един аспект само на повседневното съзнание, в неговите временни и пространствени предели, в никой случай то не е в състояние да бъде непосредно, да преживява, да бъде воля не за дълг, а за творческо преображение, за откровеност на зажаднелия по форма живот. То е всякога затворено между синурите на причинния разсъдък, без да може някога да прекрачи тия синури и да се впусне в бездната на незнанието. Затова творчеството не е никога нравствено, никога социално, а винаги самостоятелно, отвъд всичко добро и всичко зло. То е безкрайното сладострастие на живота да гори, да изгори в своето висше напрежение и чрез това да приеме образа на неумиращото. Творчеството е диво, един бяс, една литургия на вбезумелия от ритъм и сълзи дух, когато нравствената постъпка всякога предполага ясното и трезво съзнание. Тя е за човека на емпиричното битие, а творчеството - за човека на абсолютното.

Но може ли един безнравствен човек да носи пламъка на творческата буря? Може ли един плебей да се вслуша в смеха на резвилнели стихии? Може ли един циничен лъжец да възпява красотата на света? И като поставям тоя въпрос, пред мен внезапно се открива изкривеният образ на един български писател. Какво нравствено чудовище! Ето го: отровен от злоба, той скита из улици и кафенета, жлъчен, с разпенени уста и с очи, в които никога не е пяла пролет. Ето го: с маската на рицар и пророк, а всъщност слага тази маска, за да прикрие едно лице, което, ако се види, ще извика смях и съжаление. Не може да твори оня, който в своята повседневност е жалък: който лакействува и не представя никаква личност - със стил, с орис, с призвание. Не може да твори този, който не жадува, озарен от блясъка на едно небе, а се лута из пътеките на завистта и коварството; който няма горд и висок поглед и едно сърце, диво като земята; който взема чуждото за свое, който не може да се смее и да те гледа право в очите. На новия български писател предстои преди всичко да се отърве веднъж завинаги от армията на ония нравствени идиоти, които още могат да се наричат писатели и чието име е само едно черно петно. Невъзможно е да дишаш в най-висшите сфери на човешкия дух, ако не си и в своя обикновен живот голям и чист. Между метафизичното и мигновеността на случайното битие има дълбока връзка. И там, и тук творецът носи знака на божеството.

Д Е Б Ю Т

Доротея Димитрова

ФОРМУЛЯР

ДЕТСТВО

Кръглата същина на
топките, с които уверено замерях слънцето, на сапунените мехури –
малки неземни земи, на капризния край на момичешките рокли
все нещо,
все нещо,
все нещо ще ме е урочасало в кръг да обточвам всичкото.

МЕСТОЖИВЕЕНЕ

битавам две шепи – заключена хазартна сфера.
Вече е ясно, нали – аз съм зарчето.
Протеста си мога само смешно да изразявам –
с ръбчета драскам по дланите.

ОБРАЗОВАНИЕ

Мировата скръб умира от скука.
Знам си – страшно й писнах,
все на един изпит ме къса –
философия на кръглото съществуване.

СЛУЖЕБНО ПОЛОЖЕНИЕ

Обикалям във кръг – с коня сме колеги по ангария.
Обикаляме вързани – той – с въже,
аз – с имитация на пълна връв.
Вързани мелим – той – зърното,
аз – страха
за племето.

ЗДРАВΟΣЛОВНО СЪСТОЯНИЕ

Денем – сънища:
кърваво, петразкрачено архаично чудовище ме преследва,
иска с пипала да ми удуши мозъка.
Нощем – не спя,
нощем съм звездоброец,
бдя, да не дойде чудовището

и по подобие в образа
да се обяви за брат на звездите.

□

Коприната, която ни втъкава във пространството,
я скъсахме.

Но
(взимаш дъх дълбоко) –
нищо.

Такъв е ценоразписът
за кръгче свят с непрошнурован
живот – устройствен план.

Но
някак си –

в последния момент,
менюто се оказа на съседна маса
и всичко стана някак си припряно
и някак (някак, някак, някак),
как да кажа – административно
получихме не горното, а този
обиден,

неизползван,

глупав

(няма "извинете") лабиринт.

Та аз разбрах, че ребус няма –
съвпадали си изхода със входа.
Случайно ли?

Страхът е детска страшка пред умората,
да гледаш свят – начупено светче,
нахално те повива тясното пространство.

Какво? – Отново ли случайно?

Мастилото, с което щях да смятам грешката,
попива в "ценоразпис"-а, чете се само "а" и "з"
"Аз"?

"Аз" -

Не съм аз, зная, не случайно.

□

Тик

вик

е твоят лик
миг след миг
невидим щик
те рани

няма

яма

така няма

така голяма -

да скрие откритото

в сърцето рие

вие
пие

то:

нямало е щик и тем подобни
а светът е бил без ток –
чучелото на страха отвътре ти
удряло е под душата ти
постоянно крак за "п-о-о-очест".

И...

На колата на битието ни й се спуска гумата.
Табелката – "Нямаме гуми" – до болка я знам.

До (нещо след болката), знаем:
ще гръмне над главите ни хорал
(за който няма пръст всевишния),
картечно ще диктува припевът:
"Щом няма гуми – дайте хората."
Исторически доказана логика:
"Щом няма хляб – яжте пасти."

И:

се навеждаме, навеждаме, навеждаме,
окръгляме снагите си:
геврече,
кръгче,
нуличка.

От мозъка си ще направим ос, а нервите –
ще изродим във спици.

Ура!

Ще станем супергуми!

Но арлекинът, който досега
успяхме все някак да изкараме
от мрачните кулиси на сърцата си
и той забърсваше с налудничаво шарените си ръкави

страха,
срама
и сълзите

върху лицата ни – на него също писна.

Качи се в колата,
подпали си дрехите,
сиреч:

La comedia e finita,
и –

умря.

Последна негова шега:

оказа се,
че:

гръб сме свивали под най-обикновена катафалка.

□

Подобно на тапети
се свлича времето,
припада –
парцали минало и свършено,
парчета хиляди, които те разказват,
разпрегнати от живо и сегашно и
страшно яко, като
мъст,
магия,
те запрягат –
във земята,
за нозете.

Така, докато се покаже бялата стена,
стаила вече само празно и безвременно,
и се простре върху ти като дъх
на бяла и последна дума.

□

Така да тегли,
дърпа,
да обтяга
това, наречено сегашно
или –
начупен гребен, който скубе мисълта.
Поне един от кичурите да е сресан,
а не така – навсякъде донякъде.
Боли.
Боли ме.
Огледала ме гледат във очите и диктуват телеграми:
"Никаквото положение обвива. С мръснишки бинт. Всичко."
Навярно всичкото е болно още –
така ли лепко се лекува
разсеченото му сърце на да и не?
Въпросите са неудачна интонация
на монолог за скълцаното цяло.
Така да дърпа... да обтяга...
гребен... мисълта...
боли ме... счупеното цяло...

Олющен от нощта, сънят
разхожда разказите си наяве.

Владимир Янев

ГРАДУСИ НА ГОРЕНЕТО

(провинция и столица – ненавременни размишления)

Характерният нашенски синдром на едностранчиво духовно развитие поставя в непродуктивна опозиция столица и провинция. Поради това провинцията у нас не е създала и трудно ще създаде цялостен културен живот, който да е съпоставим и поне относително равностоеен на този в столицата.

Тук повече от очевидно е значението на икономическия фактор, но той далеч не е единственият. Ясно е следствието от този фактор: писателят в провинцията трудно може да живее от основното, за което се предполага, че е предназначен – от творческия си труд. Той е, така да се каже, съботно-неделен автор – през останалите дни от седмицата се бори за хляба. Затова не може да се очаква от него нито значителна по количество, нито решителна като качество "продукция".

На този фон още по-силен е натискът на социалнопсихологическия фактор. Натиск, често упражняван от бюрократично-административния апарат, поставящ писателя в пряка зависимост от местното началство. Трудно защитим от поставените при същите условия свои колеги-съграждани, този писател престава да мисли за разбиращия го читател – по-важно е да не бъде зле разбран от висшестоящите. Оттук – съзнателният или неосъзнатият отказ от творческа свобода, от експериментирание и "странности"; страхът да е по-различен от установеното и общоприетото; стремежът към "единство" на всяка цена. Борба на възгледи, на различни естетически платформи и на отделни поколения в провинцията не съществува. Всичко това е заместено от дребни интриги, от срамежливи боричкания, които всеки момент могат да се превърнат в братски прегръдки, от неизменното желание да се спечелят симпатиите на местното административно и литературно началство.

Писателят постепенно губи квалификацията си. Не дарбата, не индивидуалността и най-вече – не другомислието са, които му осигуряват възможност за реализация. И той неусетно започва да се страхува от дарбата и другомислието в себе си и у другите. Съдбата на местните колорити, затънали в нескончаеми и безполезни борби, неосъществени и непризнати, конкретизира представите какво би станало, ако...

Особено драматична е и липсата на разностранен културен живот в провинцията, отсъствието на структурни различия в дейността на нейната интелигенция. Ако са налице даровити писатели, няма я конкуренцията на други културни и научни институции. Временно избухне театралният живот, да кажем, но неговият пламък не озарява и не възбужда духовете на художници, музиканти, мислители. Това се дължи на провинциалната социално-културна политика, която се гради повече на добрите намерения и "отчита" случайността като свое завоевание. Така провинцията се лишава от ярки личности, възплъщаващи търсенията в различни области на духа, личности, които неминуемо биха намерили общ език в името на творчески задачи и цели.

Специално в нашия случай това води до интелектуално самозатваряне на литературата. А това е пагубно за нея – литература, която е само литература, изобщо не е

литература. В този смисъл пъстротата на духовния живот на столицата е огромна привилегия на битувания там писател, мощен интелектуален стимул за него. Това е и причината в добрия си вариант столичният автор да не е просто битописател, възкресяващ биографично-сетивните си впечатления, а интелектуалец, равноправно диалогизиращ с интелектуалци.

Но провинциалният автор е в опасност не само защото не е в състояние да общува в ежедневието си с най-различни и интригуващи първенци на националната духовност, а и защото не е в равноправно отношение със света. Той малко общува със световната култура и като по правило – само при благосклонното разрешение на метрополията. Разбира се, никой не пречи на автора извън столицата да изучава езици, да чете в превод своите колеги. Малцина обаче са тези, които установяват връзки с европейската и световната култура – това изисква продължителен период от време, а не снизходително включване в краткотрайни делегации.

Ужасяващо е, когато си лишен от възможността да общуваш духовно, да проверяваш идеите си в борба с други идеи, да черпиш от бездънните постижения на човечеството. Такава е съдбата на болшинството от провинциалните автори и затова те си остават наистина провинциални – като манталитет, като цели, като творческо осъществяване. Уви, типично за тях е, че литературното им образование не е на равнище, че имат несистемна и твърде тясна културна подготовка, че разчитат предимно на "видено и чуто", а при днешните духовни стандарти това е съвсем, съвсем недостатъчно. Оттук идва и лесната, безкритичната възприемчивост към новото (стига то да е вече "узаконено" в практиката на авторитетен наш или световен творец). Подобна възприемчивост отдавна е наименована точно, но доста обидно – епигонство.

И така: от една страна - амбициозност и стремеж към признание, а от друга – страх от призванието; от една страна – жажда за самостоятелност, а от друга – нежелание тя да се завоюва посредством риска; вяност към традицията, но и стихийна възприемчивост към модното; интуитивен стремеж към култура, но и невъзможност да се постигне интегративният ѝ характер. Всичко това определя психологическия и нравствения дискомфорт в битието на "извънстоличния" автор. Това определя и двойственото отношение към столица, столични писатели, централен печат: ненавист, но и нежелание за признаване там; пристъпи на регионална гордост и унизително подмилкване пред метрополията; примирение и негодувание; демонстративен отказ от контакти и бясно търсене на възможности да се осъществят тези контакти на всяка цена...

Днешното време не може да приеме за нормално съществуването на анахроничната опозиция "столица – провинция". За жалост тази опозиция е част от българското духовно битие и решителна пречка за творческото развитие. Провинциализацията на духа е голямата опасност на културата ни, нейната постоянна болест. Необходимо е оперативно лечение. Дали обаче това е възможно при днешните обстоятелства, когато икономическите и политическите проблеми изцяло са ангажирали обществения интерес? Ще отговорим така – бездуховната нация няма настояще, а бъдещето ѝ е повече от съмнително.

"Какво ще направим с човека един час след като го нахраним?" – пита Достоевски. Вярно е, че този човек сега е гладен. Но ако все пак оптимистично предположим, че стопанските и политическите реформи решат въпросите на прехраната, няма ли да се окаже, че сме създали само едно консумативно и бездуховно общество, чиято най-висока точка на горене да е "451 градуса по Фаренхайт".

А както е известно от Рей Бредбъри – това е температурата, при която изгарят книгите...

Владимир Левчев

ПИСМО ОТ БОРДА НА КОРАБ, КОЙТО ОТМИНАВА ОГНЕНА ЗЕМЯ

1.

Пиша писмо
до вчера –
до което е загинало.
Пиша на теб,
който бях
там
в държавата на Миналото.

2.

Помниш ли ме?

Още ли лежиш в алпийската ливада
с мащерка и кантарион
под безнадеждно синьото небе?
Още ли си сам
на тоя стръмен склон
с едно момиче,
което е в самия теб
и е далечното небе?

Изричам ви,
далечни близки.
Защо тъгувате един за друг?
Обичам ви!
За мен се сливат в едно
там
в държавата на Миналото...

Аз съм вашия сам старец.
Уж останах с вас,
а отминах...

3.

Сякаш вчера
ветровити гласове ме тласнаха:
Стани!
Стига тъгува!
Чака те велико бъдеще...

И станах.

Тръгнах по пътеката.
Видях
бели облаци над хоризонта.
Озарени, идващи, пулсиращи...
Бяха огледало на Отвъдното –
на бъдни градове
и сбъднати мечти...

Затичах се.
Държавата на Бъдещето, мислех си,
Обещаната земя
трябва да е там – зад хоризонта...

Оптимистични гласове и днес ме насърчават да премина хоризонта...

Но държавата на Миналото все поглъща старите надежди, за да ги превърне в нови спомени.

4.
Там
в държавата на Миналото
вие вървите с дълги сенки по паважа под луната
сред тополов пух,

вие летите с дълги сенки над паважа под луната
сред тополи в сняг,
между сезоните,
между котешки очи на къси камъни край пътя...

Вие сте млади!
А аз съм старецът на вашето бъдеще –
все още нероден...

Вървете все така щастливи
под луната,
но не забравяйте за мен!

5.
Макар и стар,
аз още гоня хоризонта.
Брадата ми във вятъра се вее и трепти...
Още не живея,
а мечтая
животът да ме навести...

Но изведнъж се сещам,
че съм Магелан,
който от години плава все на запад
във вечерен океан
и гледа насълзен към залеза,
зад който
е страната на изгряващото слънце...

Още вярвам в бъдещето: там е държавата на Миналото!

Там сте вие – моите далечни близки, моите обичани роднини... Чакайте ме!
Скоро ще се върна у дома – в Загиналото.

6.

Пиша ви това писмо
и за да го получите,
го хвърлям –
не в морето, през което плувам
в огъня...

Това писмо
от моя плът и кръв
е ръка, подадена на огъня.

Г А Л Е Р И Я

Димитър Аврамов

МАРГАРИТ ЦАНЕВ – МАРГО

Не помня кои пръв ми спомена за трагичната съдба на Маргарит Цанев. Беше по повод следсмъртната му изложба, която негови колеги и приятели уредиха в подземния етаж на Художествената академия през март 1969 г. Чуха се обвинения – полуизречени, поверителни – срещу някои от тогавашното ръководство на Висшия институт: отказали му да запише трети курс под крайно несериозен предлог. След като загубил цял семестър в напразно чакане да продължи обучението си, узвеният младеж заминал за родното си място, изчезнал за дълго и през пролетта открили трупа му в подножието на една висока скала в Тетевенския балкан... Изложбата няма да забравя никога: мрачният сутерен, скръбното шествие и шепота на младите, тихозвучащата fuga на Бах, вълнуващите рисунки... След няколко дни тя бе закрита с тайно разпореждане – окачествили я една ли не като непозволена демонстрация. Десет години по-късно (1979) – нов почин на неговите приятели, този път при нормална обстановка: рисунките и няколко скулптури (грижливо пазени при един от тях) бяха показани в изложбената зала на "Раковски" 108, а след това подарени на Софийската градска галерия. Днес отново те приятелите му (някогашните млади хора – вече възрастни и обременени, кой повече, кой по-малко, с грижи) не го забравят: настоящият каталог е отпечатан с техни средства.

Трогателна е тази безкористна преданост, която не отслабва с течение на годините. Тя свидетелствува между другото колко силно е било обаянието на Маргарит Цанев върху неговите връстници. В спомените им той е все същият Марго: отличен приятел, пряк и сдържан, витален и самовглъбен, упорит и целенасочен, художник с бъдеще, обичащ музиката и склонен към нестандартни философски медитации (има любими изречения, с които изпъстря своите рисунки: бездънните афоризми на Лаодзь)... Такъв е в спомените на приятелите му. А в действителност мисля, че по-автентичен се разкрива в рисунките си. Многобройни рисунки с туш и перо върху най-обикновена хартия, правени по всяко време – у дома, сред приятели, на лекции – без никакво "функционално" предназначение; създавани свободно, непринудено – както се диша, както човек пее при радост или тъга, както се изповядва... И тъкмо защото са създавани тъй спонтанно, те изразяват може би най-съкровеното в душевността на младежа. Крайно субективни – те са и трудно разгадаеми; почти енигматични. Въмъкнатите в тях текстове не ги обясняват, защото са абстрактни, философски и съвършено непригодни за онагледяване. Повечето са фрагменти от Лаодзь. Например: "Който няма страсти, вижда безпределното, който има страсти, вижда пределното"; "Когато се появи мъдруването, възниква великото лицемерие"; "Възвръщането към Началото се нарича спокойствие" и т.н. Най-често срещани са (както може да се очаква при млад мъж) изображенията на извечната човешка двойка – мъжът и жената: винаги голи – в две противоположни и твърде

странни състояния: спокойни, отчуждени, всеки затворен в себе си или пък той проснат о земи и мъчително вкопчен в нея, сякаш обзет от панически страх да не остане сам.

Обикновено движението, жестът, мимиката на човешката фигура в рисунките на Цанев са пресилени, конвулсивни. Тези фигури се гърчат, извиват се болезнено, копнежно протягат ръце. Някаква неведома мъка, вътрешен огън ги изгаря и деформира естествените им пропорции. Виждаме ги разпънати на кръст или пък повалени трупове – безжизнено проснати или носени на ръце. Свидетели сме и на невероятни метаморфози: човешките форми преминават в някакви биоморфни образувания; те пък от своя страна – в неорганични структури, плуващи в имагинерно пространство, където познатите природни закономерности са невалидни. Този странен, фантастичен свят е творение на едно младежки буйно, бароково въображение. Съзнавайки неговата физическа "абсурдност", Цанев изглежда е бил дълбоко у беден в субективната му истинност. На една своя рисунка е записал: "Едно събитие носи по-големи познания, колкото по-малко е вероятно."

И наистина "невероятното" на пръв поглед, онова, което не може да се обясни със средствата на формалната логика и чрез елементарните външни съответствия, става напълно понятно и истинно в същността си, ако се схване като символична криптограма на една душевност, ако всички тези странни образи се видят и почувствуват като реакции на една чувствителна, прекалено натоварена за годините си психика – графични метафори на нейните комплекси, безпокойства, страхове, раздвоения, тъмни предчувствия. Защото, както и да се е показвал във всекидневието, този младеж е притежавал освен всичко друго опасната склонност да се вглежда болезнено критично в себе си, да се самоанализира, да се превръща в обект на мъчителни интроспекции. Фонът на едно негово изображение е съставено отфрагменти, където може да се разчете: "Всички хора са радостни, само аз съм тъжен; всички са пълни със светлина, само аз съм потънал в мрак; всички имат способности, само аз..." Какво го е мъчило толкова? Откъде са извирали съмненията му? Само лична ли е била депресията или вкоренена и в социалното ни битие? – днес е трудно да се отговори. Пък и безсмислено. Едно е ясно: опасно е било, опасно е и сега да се прилагат към него стандартни мащаби. Много талантлив, той свършва в началото на своя път; може би дори преди началото. Никой не знае как щеше да се развие.

Остава ни болката: когато най-много се нуждаеше от личности, българското изкуство загуби една от най-големите си надежди.

Мирела Иванова

ЕДНО СЛЕД ДРУГО

Не знам какво е, но не е това.

Липсват ми дом, търпение и Панайот,
неназовимите нежни ненужности,
които ме усмихват сутрин
и ми подават рамо през деня,
но пък ми липсват дни, в които
да си принадлежа, да препочитам
"Война и мир", да паля свещи
на мъртвите, да се разхождам под дъжда,
но пък ми липсват
обувки за дъжда, а в магазините
няма обувки, шлифери и термоси,
в които чаят да остава топъл
до вечерта, но пък ми липсват вечери
на чаша чай, когато са прибрани
оръжията за семейната война,
а в службата е тържествувал мир
и думите излъчват свобода и бъдеще,
но пък ми липсва
трето око,

за да прозира какво е, щом не е това.

ОБЯД

Детето предрешеното ми нещастие
твоята нерешителност общата хрема
дай да ти сложа капки в носа
дай да ти сложа капки в носа
колко трогателно сме сплотени
един и същи човек във виновния въздух

Телешкото е като мозък казваш
като детско мозъче искам да се усмихна
След супата имаш пристъп на угризения
затова и навярно отронваш Обичам те

Няма такова животно искам да се усмихна
Жертвеното теле е заклано
нежната и настръхнала котка

Очаквайте
поредиците на

КНИГОИЗДАТЕЛСТВО

п е р о

/ПОЕЗИЯ И КРИТИКА /

№.2

П.К.Яворов Избрани творби
Михаил Неделчев. Поезията на П.К.Яворов

/ПУБЛИЦИСТИКА /

№1.

Георги Величков. В антрето на демокрацията

/НОВА ПОЕЗИЯ /

№.1

Румен Леонидов. Стихотворения

№.2

Илко Димитров. Стихотворения

/ДЕБЮТ ПЕРО /

№.1

Стефан Галибов. Стихотворения

№.2

Доротея Димитрова. Стихотворения

Абонирайте се за поредиците на книгоиздателство ПЕРО
Поради ограничения тираж абонаментът за поредиците
на книгоиздателство ПЕРО е най-сигурният начин
да притежавате нашите издания.

Книгоиздателство ПЕРО
търси спомоществатели и дарители.